למרגלות הר הגעש

הסופרת חנה טואג, שהוציאה את ספרה "אהבה מסותרת", על יהודייה שמתאסלמת בעקבות אהבה לערבי, אומרת: "לו רק נשכיל למצוא את המכנה המשותף הרוחני שמאחד את עמי שתי הדתות, נוכל לגבור על הסכסוך המדמם הזה"

כרמית ספיר ויץ

ב מרכז ספרה החדש של חנה טואג, "אהבה מסותרת", אהבתם הגדולה של ורדה לוי ואהוב נעוריה מימי בית הספר התיכון בלוד – ח'מרה אבו זיאד. היא מתאסלמת למענו ועוברת לגור איתו בכפר, למורת רוחה של אמו, ששכלה את ילדיה התאומים בתאונה כשהיו פעוטות, ומאז נפשה מרה וכואבת. היא יולדת לו בנות – שירין (שירה), אמל (תקווה) ונגואה (נגה), מגדלת חיים מוסל־מיים, אבל "עריין חולמת בעברית. זה הער־נש שלה. המילים האלו הן העונש התקוק בספר היזכרונות שלה". ולא רק היא – הס־ביבה הערבית מזכירה לה את דבר יהדותה.

"מסותרת", כמופיע בספר התניא, שבו אומר הארמו"ר הזקן כי בכל יהודי קיימת אהבה לבוראו, והיא מסותרת בתוך מעטה של קליפה. תלישות זהות קרועה הם מר־כיביה של האהבה הזאת, הצומחת על קרקע מרממת, והאסונות פוקדים בזה אחר זה. "לאהבה הזו יש תג מחיר. לא זה שנכתב על הקירות באותיות נוטפות דם, אלא זה שנ־חרת בלב: מחיר הפחד, מחיר אי־הוודאות ומחיר הזהות וקללת הזהות, וחבל דק נמתח ביניהם, ואתה מלהטט עליו כמו לוליין בין שמיים לארץ. החבל דק כמו חבל הט־בור. או שזורם בו דם ואתה חי, או שזורם בו ארס ואתה מת", אומר ח'מודה, ומתריס בפני מעסיקו היהודי, כשזה מסרב למכור לו יחידת דיור שהוא בנה בעצמו: "וכשבא־תי אליך בן 18 לא הייתי אז 'עם', נכון רק נער מבוהל שרצה להחליף את אביו שנפל מהפיגום ומת, נכון? ואבא שלי לא היה 'עם', נכון? רק פועל ערבי קטן משכונת הרכ־בת בלוד, שניסה לשרוד את הזבל של חייו ומת בסוף בתוכו, נכון?". הבועה הרומנטית, הסחפת, שצמחה על מצע של חלומות, ספ־רים ושירה, מתנפצת לנוכח המציאות.

> **לאהבה הזו יש תג מחיר. לא זה שנכתב על הקירות באותיות נוטפות דם, אלא זה שנחרת בלב: מחיר הפחד, מחיר אי־הוודאות ומחיר הזהות, וחבל דק נמתח ביניהם, ואתה מלהטט עליו כמו לוליין בין שמיים לארץ. החבל דק כמו חבל הטבור"**

ואהבת לרעך כמוך

זהו ספרה הרביעי של טואג, אחרי "עלים של חסה" – קובץ סיפורים קצרים (כרמל, 2004), הרומן "לאורה" (מודן, 2009) שזכה בפרס קוגל לספרות יפה ו"הרובע הקטן" (אבן חושן, 2015). כמו בספריה הקודמים, הפרוזה והשירה שזורות זו בזו. "אני לא יודעת איך אפשר לכתוב פרוזה לקונית יבשה, בלי שהיא תהיה שירית. קפקא יש רק אחד", אומרת טואג. "אני לא מסוגלת כסופרת להוציא תחת ידי ציור לשון או פיוט. בשבילי, הספרות הן פעימות נשימה והשירה היא פעימות נשימה הכרחיות, כמו תפילה. אין לי שליטה על זה. אני לא צרי־כה להתאמץ".

ויש גם את הנקודה היהודית: "זה לא סוד שבכל ספריי יש את תיבת התהודה של הניגון יהודי. אני סופרת יהודייה. ישרא־לית, ברור, אבל יהודייה במהות שלי, ואותי מאוד מעניינת הנקודה היהודית החבויה אצל כל יהודי, רדומה לעתים, שמתעו־ררת לפי פעמון רוחני שמקפיץ אותה ואין עליו שליטה, זאת שטשרניחובסקי כותב עליה. היא בדנ"א הרוחני שלנו, צרובה בו. ברור שגם האדם מעניין אותי, הקיום שלו, האמונות שלו, התקוות, הסבל והחלומות. זה התחיל ב'לאורה', כשבניתי את רמות הסבא העיוור על בסיס רמותו של סבי בט־ריפולי, שהיה בקיא במקורות. בספר הוא מלמד את נכדתו האנאלפבתית את הא"ב העברי בענף זית על חול. אותי עניין הער־שר של הסבא היהודי העיוור, שמעניק לו סמליות על־זמנית של היהודי באשר הוא שם. אותה נקודה יהודית היא הדבק המאגד אותנו כעם, נרצה או לא נרצה, נברת או לא נברת. גם אם ישאלו אדם לא דתי שיפשפש בתולדותיו, הוא תמיר יזכיר שסבו, או אבי סבו, היה רב. יהדות היא לא סקטוריאליות: היא חיבור בין העולמות. המצווה 'ואהבת לרעך כמוך' היא המצווה החשובה ביותר שעליה עומדת התורה כולה. כמה שאנחנו נראים מפורדים, שונאים זה לזה וצהובים זה לזה, יש ביננו אחדות. יהדותנו היא דבר מהדק, בין שהיא מוצהרת ובין שלא, בין שגלויה ובין שלא".

וב"אהבה מסותרת", ורדה עוזבת בחירה.

"המשורר מחמוד דרוויש כתב על אהוב־תו היהודייה: 'ביני לבין ריטה מפריד הדו־בה'. זה לא הרובה שמפריד ביניהם: זה משהו אחר לגמרי. ורדה עושה בחירה מנו־גדת לאתוס ולערכים המסורתיים של מש־פחתה. עד היום זה אקט שנחשב מרדני. לא נהוג אצל משפחה יהודית, שהבת מתאס־למת. ברקתי את המושג 'אלחוב', אהבה, לא באוור קיצון. אותי מעניינת התבו־ללות השקטה, הלגיטימית בתחום הלגי־טימי: כשמתאהבים באוניברסיטה, בטכניון, בתו"ל. עם זאת, זה לא ספר שבא לחנך. הוא מתרחש במיקרוקוסמוס של כפר, והוא המי־קרוקוסמוס של החברה הישראלית".

"אולי הכוח הנשי"

טואג בוחנת את הסיטואציה בראי היסטו־ריה. לצד רמויות כמו בת בילגה התלמודית, מופיעה גם תרזה אבו סוויר, יהודייה שה־תאסלמה. אהבתה הגדולה לאבו סוויר מת־נפצת, כשאינה יכולה להביא לו ילדים והוא נישא לנשים אחרות המנדות אותה. בנים לא נים, בשעת טירוף, היא נזכרת בעולם בית אבא וגונבת פמוטים. ויש גם בת כפר פמיניסטית שפועלת למען נשים, אימאם שיחר שלום ועוד: "בספרי אני משמיעה את קולו של האסלאם השפוי והמפויס, הקוראן והאימאם, שאין בהם הסתה. לו רק נשכיל למצוא את המכנה המשותף הרוחני שמא־חד את עמי שתי הדתות, נוכל לגבור על הסכסוך המדמם הזה. נלמד לכבד זה את זה, לאהוב זה את זה, ליצור שכנות משותפת.

"איך אומר סמי מיכאל? 'אי אפשר לי־צור גשר במיטה'. אהבה לא מספיקה. רציתי להראות איך מציאות שקטה בתוך הר הגעש הזה, ארץ ישראל, מאבדת את שפיותה. איך הכל מקבל, כמו בתנאי מעבדה, זרקור על בעיית הזהות, השכול, האהבה, תוך הדג־שת האדם שבתוך הסיטואציה, ללא הס־טריאוטיפים והסטיגמות. עד שלא נמצא את המכנה המשותף הרוחני בין האסלאם ליהדות, כדי ליצור שלום, וכל עוד נאחז בכוחנות, בתומר ובמצ'ואיזם, כך זה יהיה וכך זה ימשיך. לא יודעת אם יש לזה סי־כוי להשתנות בזמן הזה. אולי הכוח הנשי שעולה בספר שלי יעשה את זה. מי יודע". ●

> **אני סופרת יהודייה במהות שלי, ואותי מאוד מעניינת הנקודה היהודית החבויה אצל כל יהודי, רדומה לעותים, שמתעוררת לפי פעמון רוחני שמקפיץ אותה ואין עליו שליטה, זאת שטשרניחובסקי כותב עליה. היא בדנ"א הרוחני שלנו"**

"אותי מעניינת ההתבוללות השקטה". טואג

צילום: אדוה איילנד

חנה טואג
אהבה מסותרת

"קולו של האסלאם השפוי". כריכת הספר